

plesu odkril nadvse ostro umevanje Strindberga. Ponekod so poizkusili z dvojno podelbo težkih vlog, kar je največjega pomena za napredek igralcev pa tudi za vzgojo občinstva — uspeh pa je bil ta, da nikdar nismo videli celotno izvedene osebe; to je pokazala Nora pa tudi Saloma. Kar je zadela ena igralka, v tem je navadno druga odpovedala in kar smo pogrešali pri prvi, je druga poudarila s previsoko noto. Naše male razmere označuje najbolj pretrujenost večine moških moči in tu je en del tiste krivde, da zastonj iščemo ostro izraženih in trdno stoječih figur. Marsikdo igra večer za večerom — brez značilnejše opredelbe; niti tega mu ne smemo zameriti, če v tekstu ni trden, da pa bi proučil živce, možgane in srce svojega junaka, ki mu mora posoditi svojega zunanjega človeka, zato ne utegne. Jaz se često ne morem znebiti misli o dninarjih.

Z repertoarjem tekmuje režija. Oprema odra nam je bila še pred kratkim zadeva, katera ni nikomur belila glave, režiserja je zanimala igra v toliko, v kolikor je imel opravka z osebami — scena je bila v oderskem inventarju gotova že davno, nič nismo potrebovali; pa tudi ničesar pogrešali. Tudi če bi bil režiser imel dobro voljo, je stal pred nemoogočo izvršitvijo. Tu se je obrnilo v dobro in letošnja sezona ustvarja sceno. Če pomislimo na skrajni naturalizem pozorišča »Na dnu« in na rafiniranost, s katero je zbral in uvrstil g. Šest vse predmete v Vragu, vidimo, da so tu na delu nadvse resni činitelji. Glavna scena v Beneškem trgovcu je popolnoma odgovarjala čisto ponesrečeni vprizoritvi in na nedostatnosti oderske globine so trpeli tudi Maeterlinckovi Slepici, dočim se je interier še vedno lepo izkazal, tako v Snegu, Golgoti in Vsiljenki. V Salomi je g. Šest kalkuliral s simbolizmom. Nad vodnjakom, iz katerega pride Jahanaan je postavil mogočno sfingo, ki naj bi kot ozadje značila zagoneten pojav Janezov in sodobno nedognanost vsega, kar giblje svet. Lepa misel na nepravem mestu, ker Judeja vendarle ni Egipt — obenem pa tudi igralci niso mogli dati poudarka njegovi ideji. Vendar pa je bila Saloma z ozirom na zunanjo opremo najboljše, kar smo doslej videli doma.

Iz vsega, kar smo videli dosedaj v naši drami, moremo posneti eno osnovno dobrino, to je dejstvo, da se otrešamo provincializma. To je pri nas velik uspeh.

France Koblar.

Še nekaj o marijonetnem gledališču. Sezona je zaključena. Marijonete z Gašperčkom vred so zopet zaprte v omarah in molče čakajo, da jenja vročina in se zopet zdolgočasi Ljubljana ob popoldnevih in ne vedé, kam bi šla, krene v Mestni dom, da sliši modre in šegave besede iz ust nanovo oživelega Pavlihe, ki vedri čela in briše skrbi. — Kako se vrši ta igra, to mi popiši! — To vprašaj? No, dobro; vi ljudje ste čudno razvajeni. Kadar berete povest, se ne zadovoljite s povestjo, ampak bi radi vedeli, kje pisatelj stanuje, ali je ubožen ali bogat, kako se oblači in kaj jé? Kadar živivate lirično pešem, se vprašate s kazalcem dvignjenim na modro čelo: Ali je ta pesnik v resnici zaljubljen? Če je v resnici zaljubljen, kakšna je njegova deklica, če ni celo žena, in če je žena, ali je postavno poročen z njo? V gledališču so igrali dramo; pa kdo ve, kam se odpravijo ti ljudje, ko si zdrgnejo šminko

raz obraz, kaj govore, kako se počutijo? Vseh teh stvari si tu prost. Marijonete, dasi so žive, in deliš z njimi radost in boleost, vise po predstavi v omarah tihe druga poleg druge; ne ljubijo se, ne sovražijo, ne slačijo in ne oblačijo se, ne poznajo ne intrig, ne zavidanja, ne beró kritik in se ne razburjajo. Srečne marijonete! — Pojdiva za kulise, če ne verjameš. Ta zaboj, ki se precej neskladno poda v dvorano Mestnega doma, je oder, prostor za orkester, stanovanje za igralce, garderoba, ravnateljeva pisarna, sprejemnica in delavnica in služi še bogzna kolikim svrhám. Potrkala sva in nekdo se je oglasil. G. Klemenčič je doma in nama hiti nasproti; ko mu poveva imena, naju je vesel, zakaj malo jih je, ki bi se zanimali za njegovo podjetje, in če prideta dva, je upanje, da vsaj eden izmed njih ni samó radovednež. G. slikar je močan človek, temnih las, prijazen in idealen kot vsi Goričani; po tem ga lahko spoznaš prvi hip. Ponudi nama stole in se izgovarja, da naju ne more v svoji borni delavnici bolje sprejeti... Nama tega ni mari; ozirava se okrog. Prostor je res tesen, a za silo vendarle dovolj prostoren. Ob stenah so omare in drugo potrebno orodje, na vzvišenem prostoru proti dvorani pa je vdodelana priprava, to je oder. Ta oder je resnično majhen, tako da če stopiš do njega, se lahko s komolci nasloniš na njegov gorenji obod in greš na pozornico tako, da te vseeno ne more pri odprtem zastoru nihče videti iz dvorane. Kulise, ki so prava mala umetnina slikarja Klemenčiča, se dajo praktično pritrditi; nad odrom je nekak pult, kamor lahko položi igralec svojo vlogo, da jo bere. Šepetalca za zdaj ni, marijonete ga ne rabijo, igralci mislijo, da ga ne rabijo. Je sicer malo sitno, gledati v knjigo in obenem na oder ter premikati marijonete kot zahteva igra. Toda že gre. Na vseh straneh so pritrjene žarnice, ki jih rabijo za različno razsvetljavo. Kje so pa marijonete? V omarah visijo kot na vislice obsojeni hudodelci. Tu vidiš Gašperčka poleg obeh razbojnikov in žida, tudi cesar in cesarica sta tam, dvorjani in straža, kravja dekla in gorski duh, vsi mirni in tihí, brez skrbi in bolečin. Če vzameš enega v roko, se prične zbuhati k življenju. Ko ga postaviš na oder in daš njegovim kretnjam spremljajoč glas, je zabil s telesom tudi dušo. In vendar je to samo ubogo, narejeno telesce, punčka, ki visi na vrvi, ki je zgoraj pritrjena na krožni ploščici, ki stoji vodoravno; vsi njeni udje so tudi zvezani na nitkah in nitke so v posameznih presledkih navezane krog vodoravne kovinske ploščice, ki je za to, da lahko držiš marijoneto v rokah, da lahko obvladaš vse v presledkih navezane nitke kadar in kolikor hočeš, in da lahko marijoneto spustiš za hip iz rok in jo nasloniš na zgornji okvir odra, bodisi zato, da pregrneš naglo list, ali da storiš sicer kaj drugega. Igrati z lutkami ni lahko. Dober igralec je kot virtuozi, ki spremlja besede neprestano z gíbi prstov na posameznih nitkah, in na ta način udejstvuje kretnje, ki so tekstu primerne. Zato je treba mnogo potrpljenja, mnogo vaje in tudi — daru. Da v našem gledališču igranje ni prvovrstno, temu se ni treba niti čuditi. Gosp. Klemenčič je vse v eni osebi: izdelovalec lutk, kulisni slikar, ravnatelj, režiser, igralec in bogzna kaj še. Gledališče samo ima pomanjkanje igralcev. Posebnih igralcev iz gmotnih ozirov ni mogoče dobro plačati. Kaj še. Sam ravnatelj do zadnjega časa ni imel zagotovljenega obstoja.

Ker sva že za kulisami, ugotoviva tudi to. Kar je storil, je storil iz veselja. Dobre roke so darovale blaga, da so lahko lutke dobile primerno obleko. Dvorana navadno ni polna, kar grozi novoustanovljenemu in potrebnemu podjetju s poginom. Literature manjka, posebno pristne, domače marijonetne literature. Mnogi so obljubili, a dal je samo dr. Ivan Lah svojo »Snežulčico«; druge igre so Poccijeve (»Čarobne gosli«, »Obuti maček«). Težko je dajati zaporedoma vedno novih iger, ker je treba za vsako igro izrezljati nove lutke, naslikati nove kulise in pripraviti vse ostalo. Kar najbolj peče človeka, ki mnogo žrtvuje za to, pa je neinteresanost občinstva, ki misli, da so lutke samo za otroke, in ne ve, da je to delec naše kulture, pravtako kakor opera. Res, da so to začetki. Kar se tiče slikarskih del in lutk, se stvar ne more mnogo več razviti, ker je skoro na vrhuncu, razvilo se bo pa glede igranja in z ozirom na občinstvo, ki se bo vzgajilo in privadilo. Morda se bo tako vzgajilo, da ne bo več radovedno na to, kako se vrši to skrivnostno delo za kulisami, ki se zdi kot bi se igral velikan Guliver z malimi prebivalci dežele Liliput, ki jih drži na vrvici in jim vdihava s svojimi besedami in kretnjami življenje.

France Bevk.

Glasba.

Marij Kogoj: Troje solospjevov s spremljevanjem za glasovir. 1. Jaz se te bom spomnila. 2. Sprehod v zimi. 3. Istrski motiv. — 1919. — O pričujočih Kogojevih samospjevih sem nekaj malega napisal že v »Cerkveni Glasbenik« 1920, 1. 2. števec. Tu ponavljam, da je Kogoj eden naših najmodernejših in najizrazitejših mlajših skladateljev. To, da piše v primeroma zelo težkem, pri nas do sedaj razen par izjem nenavadnem slogu, in da se izraža na precej izvorne načine bodisi po harmonični bodisi po ritmični plati, utegne za nekaj časa pač kolikortoliko zadrževati umevanje, razširjanje in izvajanje njegovih skladb, vendar radi tega ozira njegove skladbe niso nič manj vredne, nič manj umetniške. Gotovo je, da tudi Kogoj poje od srca in še prav posebno. Res pa je tudi, da se na prvi pogled njegovih partitur zdi njegova glasba iskana. In deloma, v gotovem zmislu je tudi res iskana, namreč v toliko, v kolikor moderni skladatelj išče in se potrudi, da najde in da vsakemu, tudi najrahlejšemu nihljaju raznih čustvovanj kar moč primernega, do pičice natančnega izraza. Posebno v tem pogledu so Kogojeve skladbe vobče in tako tudi ti trije samospjevi izredno intimnega značaja, so res nekak »misterij notranjosti«, da rabim besede, kot jih je Kogoj sam napisal nedavno v neki glasbeni oceni in ž njimi povedal, kako si on glasbo misli. Za izvajanje Kogojevih samospjevov bo treba poštenega truda, resne in temeljite priprave vsakteremu izvajalcu, pevcu ali pevki kakor tudi pianistu. Bilí so časi — in temu še ni tako dolgo —, ko je bilo treba Lajovičevim samospjevom od koncerta do koncerta utirati pot in vzgajati občinstvo za njih umevanje. Danes so ti časi, lahko rečemo, že za nami. Lajovic je prodrl in si osvojil tla na celi črti. Sedaj bo treba utirati pot še drznejšim mojstrom in tudi njih umetnost podajati širjim slogom, da je bodo tudi ti deležni, in jo bodo — če ne takoj popolnoma — pa vsaj polagoma nekoliko deležni.

Stanko Premrl.

Stanko Premrl: Godovnice nebeški Materi. 17 pesmi za razne Marijine praznike in godove tekom cerkvenega leta. Za mešani zbor (deloma z orgljami) zložil — Z dovoljenjem škofijskega ordinariata v Ljubljani z dnem 21. februarja 1919, števec. 1030. V Ljubljani 1919. Založila Jugoslovanska knjigarna. Pričujoča zbirka kot malokaterá kaže Premrla od njegove solnčne strani, ki nas vedno bolj ogreva in naše čustvo ožarja. Res da je v zbirki marsikaterá pesem, ki je večina zborov ne bo mogla za njih stvariteljem čustvovati in se zato ne bo pela, toda tolikrat nam zazveni iz njih tista nežna struna, ki je naši duši tako omilila Riharjeve pesmi, tolikrat pogleda iz njih tisto nedolžno, naivno otroško, oko, ki nam tako prijazno sije iz skladeb P. Angelika Hribarja. Seveda je vsa ta mehkoča, ta nedolžna naivnost odeta v vse drugače odelo, da se ji pozna, da korenini v drugem ozračju. Kedarkoli se ta preprostost pokaže, traja le par taktov (števec. 8. le dva takta; v števec. 2. ali 17. in drugod prvi takti), pa že v teh postavlja skladatelj ritmično harmonično protiutež, da tako dokumentira dobo, ki so se skladbe v njej rodile. Samo v 12. števec. se to naivno čustvovanje v vseh ozirih do konca razživlja; pa bo ta pesem brez dvoma stalno na vrsti kot je bila prej »Za Bogom častimo Marijo najprej«. Števec. 1. je zanimiva posebej v toliko, da bas v koncu natančno ponavlja sopranov napev prvih osem taktov, nad njim pa je zgrajen jako učinkovit kontrapunkt.

Fr. K.

Anton Jakl: Slovenski biseri; veliki narodni potpuri. Op. 40. Pravica izvajanja pridržana. Založila Ign. pl. Kleinmayr u. Fed. Bamberg. Ljubljana. Cena 7-20 K. — Šestindvajset narodnih pesmi je v običajni obliki potpurijev zbranih v nekako enoto. Pridejan je krepak uvod in kratek konec. Svojemu praktičnemu namenu utegne dobro služiti.

Fr. K.

Matični koncert dne 22. marca t. l. je očesu nudil sliko, kakršne bi bil lahko tudi Dunaj vesel. Kar se v Ljubljani prištevá k izobraženstvu, je dvorano natesno posejalo s pestrim, izbranim odelom, v ozadju pa na velikanskem vzvišenem odru ogromen zbor in orkester, pričakujoč voditeljevega miga. To je bil dogodek za Ljubljano, saj že več let nismo slišali koncerta, kjer bi se izvajala večja dela z orkestrom, zato je bilo zbrano pač tudi vse, kar glasbo resnično ljubi, in je napeto pričakovalo, kaj nam danes more Matica, podprta z gledališkim orkestrom, nuditi. Spored je otvorila Premrlova »Jugoslovanska himna«, mogočna, ognjevita skladba, bujno instrumentirana, ki ji zlasti izdatno izrabljena trobila dajó junaški, marcialičen značaj. Zakaj občinstva ni tako vnela, kakor poročevalca, bo težko določiti.

Menil bi človek, da bo mehki, ne na globoko posegajoči, ob italijanskem solncu se grejoči »Zbor cigánov«, poln lahne melodioznosti, ko z božajočo instrumentacijo nežno ovija čustva, mislil bi, pravim, da bo po tej skladbi šinil ogenj v poslušalstvo, pa ga tudi ni priklicala, dasi jo je Hubad pokazal tako, kakršna je; če se je pri predavanju kaj izgubilo, je moralo biti kaj malenkostno.

Kar je bilo skladeb z orkestrom, se je našemu čustvovanju pač najbolj nenavadna, domala eksotična zdela V. Nováková »Nesrečna vojna«, v me-